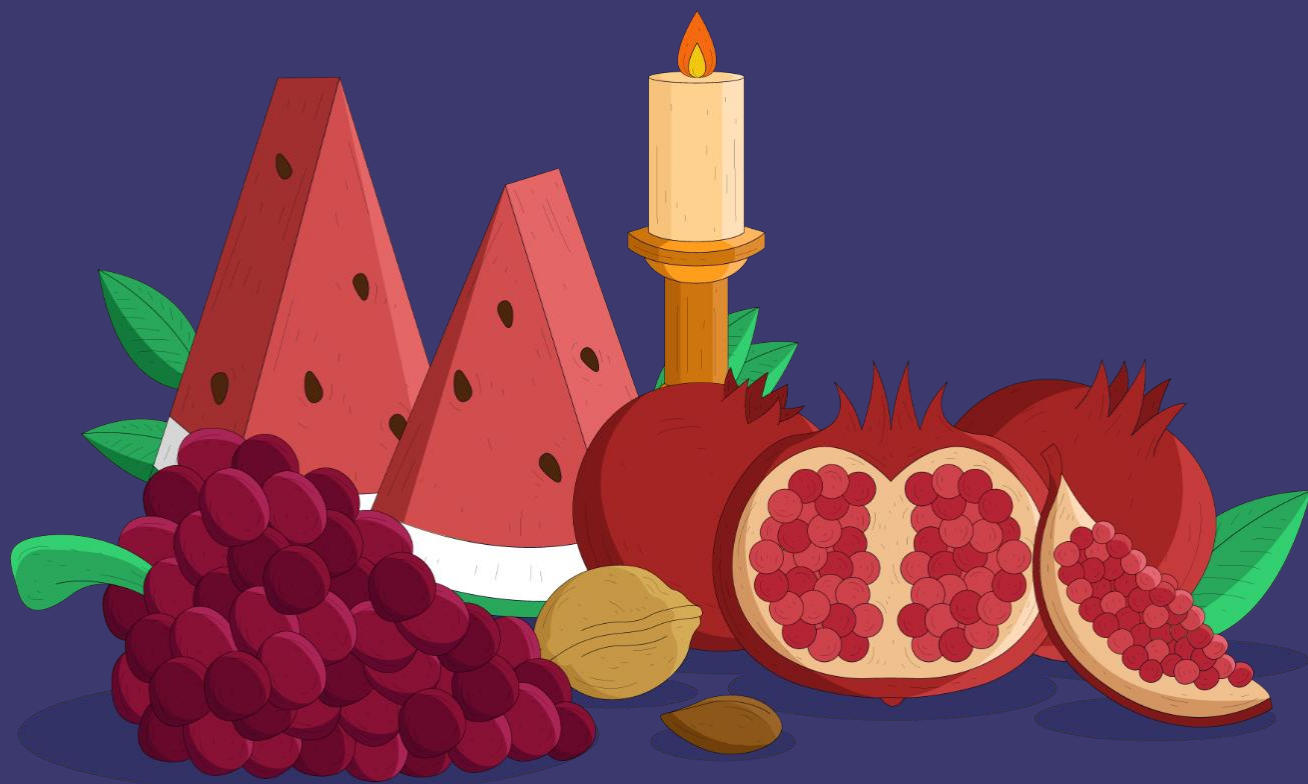

تاریخچه و آداب و رسوم شب یلدا (چله) در ایران و جهان

معلم برتر

آموزش‌های برتر برای معلمان برتر

فهرست محتوا

- تاریخچه و آداب و رسوم شب یلدا (چله) در ایران و جهان ۴
- ریشه‌شناسی واژه یلدا و چله ۴
- یلدا یعنی چه؟ ۴
- شب چله یعنی چه؟ ۵
- تاریخچه شب یلدا ۶
- دلایل برپایی جشن شب یلدا ۷
- شب یلدا و مسیحیت ۱۱
- بررسی شب یلدا در کتاب‌های تاریخی ۱۳
- شب چله (یلدا) از نظر علم نجوم ۱۵
- آداب و رسوم شب یلدا چیست؟ ۱۶
- آتش ۱۶
- مثل‌گویی یا قصه‌خوانی در شب یلدا ۱۶
- فال حافظ در شب یلدا ۱۷
- شاهنامه خوانی ۱۸
- سفره شب یلدا ۱۸
- میوه‌های شب یلدا ۱۹
- تنقلات و آجیل شب یلدا ۲۲
- ترفندها و ایده‌هایی برای تزئین سفره شب یلدا ۲۵
- آداب و رسوم شب یلدا در شهرهای ایران ۲۷
- شب یلدا در خراسان ۲۸

- ۳۰..... شب یلدا در فارس
- ۳۱..... شب یلدا در همدان
- ۳۱..... شب یلدا در کردستان
- ۳۱..... شب یلدا در گلستان
- ۳۲..... شب یلدا در قزوین
- ۳۲..... شب یلدا در گیلان
- ۳۴..... شب یلدا در لرستان
- ۳۵..... شب یلدا در آذربایجان شرقی
- ۳۶..... شب یلدا در کهگیلویه و بویراحمد
- ۳۷..... شب یلدا در کرمان
- ۳۷..... شب یلدا در عروس
- ۴۱..... شب یلدا (انقلاب زمستانی) در دیگر نقاط جهان
- ۴۱..... شب یلدا در افغانستان
- ۴۱..... شب یلدا در تاجیکستان
- ۴۲..... شب یلدا در پاکستان
- ۴۲..... شب یلدا در شرق آسیا
- ۴۴..... شب یلدا در اسکاتلند
- ۴۵..... شب یلدا در آمریکای جنوبی
- ۴۵..... شب یلدا در بین سرخپوستان
- ۴۶..... شب یلدا در آفریقا
- ۴۷..... شب یلدا در شعر

تاریخچه و آداب و رسوم شب یلدا (چله) در ایران و جهان

این شب از تمام شب‌های سال بلندتر است و اجداد ما هر سال آن را جشن می‌گرفته‌اند.

شب یلدا در واقع از زمان غروب آفتاب در آخرین روز پاییز یعنی ۳۰ آذر شروع می‌شود و با طلوع آفتاب در اولین روز زمستان یعنی اول دی به پایان می‌رسد. زمان شب یلدا به تاریخ میلادی برابر با شب ۲۱ دسامبر است که البته در سال‌های کبیسه به ۲۰ دسامبر تغییر می‌کند. برای مثال تاریخ شب یلدا از سال ۹۶ تا ۹۸ معادل ۲۱ دسامبر بود ولی در سال ۹۹ که کبیسه است این شب معادل ۲۰ دسامبر ۲۰۲۰ خواهد بود.

شب چله به عنوان بلندترین شب سال، برای ما ایرانی‌ها پر از خاطره است؛ از زمان کودکی که انشای شب یلدا می‌نوشتیم تا جمع شدن فامیل، انداختن سفره شب یلدا، تزیین انار شب یلدا و گوش دادن به شعر و قصه زیر کرسی.

ریشه‌شناسی واژه یلدا و چله

یلدا یعنی چه؟

یلدا واژه‌ای شریانی به معنای زایش و تولد است. شریانی زبانی بود که در میان مسیحیان رواج داشت. این معنا، از بررسی و تحقیق در واژه‌نامه‌ها و کتاب‌های تاریخی به دست آمده است. ابوریحان بیرونی، دانشمند همه فن حریف و تقویم‌شناس، از شب یلدا با نام میلاد اکبر یاد می‌کند؛ و منظور از این نام را میلاد خورشید دانسته است. کتاب آثار الباقیه نوشته اوست.

کتاب به عربی نوشته شده و در حال حاضر، چند ترجمه فارسی از آن منتشر می‌شود. ابوریحان در این کتاب گاه‌شماری و تقویم اقوام مختلف را بررسی کرده است. اگر علاقمند باشید می‌توانید مراسمات و جشن‌های اقوام باستان را در این کتاب مطالعه کنید.

دقیقا مشخص نیست که واژه یلدا چه زمان و چطور وارد زبان فارسی شده است. از تاریخ اینطور برمی‌آید که، مسیحیان اولیه که در روم زندگی سختی داشتند و عده‌ای از آنان به ایران مهاجرت می‌کنند. به علت نزدیکی فرهنگی، این واژه سریانی به فارسی راه پیدا می‌کند.

شب چله یعنی چه؟

شب چله در حقیقت همان شب یلدا ست. چون از فردای این شب، چله بزرگ زمستان آغاز می‌شود به آن شب چله می‌گویند.

ایرانیان در زمان‌های قدیم، یک نوع تقویم کلی نگر هم داشتند. این تقویم بیشتر در کارهای کشاورزی و دامپروری کاربرد داشت. آنها دو موقع از سال را به نام چله می‌شناختند. چله تابستان که از تیر شروع می‌شد و چله زمستان که از دی‌ماه. چله‌ها هر کدام به دو دوره تقسیم می‌شدند؛ چله بزرگ و چله کوچک. چهل روز ابتدایی را چله بزرگ و بیست روز بعد را چله کوچک می‌نامیدند.

چله بزرگ زمستان، که درست بعد از شب یلدا آغاز می‌شود؛ شروع زمستان است و شدت سرما در آن بیشتر است. چله بزرگ تا دهم بهمن طول می‌کشد. پس از آن، چله کوچک شروع و تا اول اسفند ادامه دارد. شدت سرما در چله کوچک کمتر است و آسیب کمتری هم می‌رساند. چهار روز

پایان چله بزرگ، و چهار روز آغاز چله کوچک را، چهار چهار می گویند؛ که نهایت شدت سرما در این مدت اتفاق می افتد.

تاریخچه شب یلدا

تاریخچه شب یلدا به گذشته های بسیار دور برمی گردد. اما قدمت دقیقش مشخص نیست. برخی باستان شناسان، تاریخ شب یلدا را هفت هزار ساله می دانند. آنها به ظروف سفالی دوره پیش از تاریخ، استناد می کنند. این ظروف دارای نقوش حیوانی ماه های ایرانی، مانند قوچ و عقرب هستند. البته این نقوش در کتیبه ها و یافته های باستان شناسی کمیاب اند. اما باستان شناسان معتقدند، می شود آیین مربوط به شب یلدا را تا هفت هزار سال قبل، ردیابی کرد.

با همهی اینها آنچه به عنوان شب یلدا رسمیت یافته، به حدود ۵۰۰ سال، قبل از میلاد برمی‌گردد. یلدا در زمان داریوش یکم به تقویم رسمی ایرانیان باستان، وارد شده است. تقویمی که برگرفته از گاه‌شماری بابلی‌ها و مصری‌ها است.

دلایل برپایی جشن شب یلدا

باورهای کهن ایرانی بر اساس اسطوره‌ها و شناخت رویدادهای کیهانی شکل گرفته است. روایت‌های مختلفی از علت برگزاری جشن شب یلدا وجود دارد.

روایت اول: پیروزی روشنایی و نور بر ظلمت و تاریکی

در روزگاران باستان، زندگی مردم بر پایه کشاورزی و دامپروری بود؛ و تأثیرات آب و هوا برایشان بسیار مهم محسوب می‌شد. مردم با مشاهده و تجربه، تغییرات مداوم شب و روز و فصل‌ها را درک کرده بودند. بشر همیشه کنجکاو هم پس از کشف چگونگی وقوع یک رویداد، به دنبال فلسفه و چرایی آنها می‌گردد.

آنها تأثیر نور و تاریکی؛ و گرما و سرما را بر زندگی‌شان می‌دیدند. از تأثیراتی که می‌گرفتند؛ به این نتیجه رسیده بودند که، نور، روز و خورشید، نماد آفریدگار و نیکی ست. در مقابل آن، شب و سرما نشانه‌های اهریمن و پلیدی.

آنها از این مشاهدات، به این باور رسیده بودند که، شب و روز، و روشنایی و تاریکی، در یک جدال همیشگی به سر می‌برند. روزهای بلندتر، نشانه پیروزی روشنایی، و روزهای کوتاه‌تر نشانه غلبه تاریکی بود.

به این ترتیب آنها آخرین روز پاییز، که بلندترین شب سال است، جشن می‌گرفتند. چرا که فردای آن، روزها کم‌کم طولانی‌تر شده و آفریدگار بر اهریمن نور بر تاریکی پیروز می‌شود.

روایت دوم: شب تولد مهر و میترا (خورشید) و آغاز خلقت

آیین مهر یا میترائیسم در ایران قبل از دین زرتشتی رواج داشت. این آیین برپایه پرستش میترا (مهر) قرار گرفته بود. میترا از ایزدان هند و ایرانی است. او از یک طرف نماینده عشق و محبت است؛ و از طرفی واسطه‌ی بستن پیمان‌هاست. او عهد نگهداشتن و راستگویی را نمایندگی می‌کند. مهر همچنین داور میان جنگاوران بوده و دروغگویان و عهدشکنان را مجازات می‌کند. نماد این ایزد حلقه است. برخی ادعا می‌کنند، پیشینه حلقه ازدواج به همین اسطوره می‌رسد. خورشید هم نماد ظاهری میتراست.

مهرپرستان شب یلدا را شب تولد میترا (ایزد مهر) می‌دانستند. اینگونه که در شبی دراز و سرد، ایزد مهر در یک غار گود و کم ارتفاع ظهور می‌کند و خورشید را به ارمغان می‌آورد.

در روایتی دیگر، در این شب میترا به جهان بازمی‌گردد. او ساعات روز را طولانی می‌کند؛ در نتیجه برتری خورشید پدیدار می‌شود.

بعضی بررسی‌ها هم به این نتیجه رسیده‌اند که، در شب یلدا پیامبری متولد می‌شود. این تولد در سال ۵۱ پادشاهی اشکانیان که برابر با سال ۱۹۶ میلادی ست اتفاق می‌افتد. پیامبری شب هنگام در دریا زاده می‌شود؛ که او را دو دلفین از آب بیرون می‌آورند. در آیین مهر آب اهمیت ویژه‌ای داشته است.

در مورد نام ماه‌های آذر و دی اینطور می‌گویند که:

آذر (عنصر آتش)، ایزد یا فرشته مینویی را نمایندگی می‌کند. این ایزد در سنت زرتشتی و مهرپرستی مقدس و مهم محسوب می‌شده. آتش مقدس در آتشکده‌ها، جلوه همین ایزد است. در مقابل، دی که آغاز زمستان است؛ پلید و اهریمنی محسوب می‌شده. دی در اصل همان دیو است که نام آن بر سردترین ماه زمستان گذاشته شده. بنابراین آذر نماد اهورامزدا و دی نماد اهریمن است. تقابل میان آتش، نور و تقدس با تاریکی و سرما و پلیدی.

برخی هم بر این باورند که نام ماه دی از آیین میتراپی آمده است و به معنای دادار و خداوند است. چرا که با شروع دی میترا بر اهریمن غلبه می‌کند.

در نگاه اول اینطور به نظر می‌رسد که، شب زایش مهر، باید در ماه مهر باشد؛ یا در آفتابی‌ترین روزهای سال! درست است که در آغاز سردترین روزهای سال قرار داریم؛ اما منطق پشت این اسطوره آن را باورپذیر می‌کند؛ همان طولانی‌تر شدن روزها و کوتاه شدن شب‌ها نشان از تولد دوباره خورشید دارد.

آداب و رسوم مهرپرستی، پس از رایج شدن دین زرتشتی از بین نرفت؛ بلکه جزئی از مراسم آنها شد. زرتشت، خدای بزرگ را اهورا مزدا نامید و ایزدان را به دو دسته اهورایی و دیوانی تقسیم کرد. یکی از این ایزدان اهورایی، مهر (خورشید) بود. مهر از ایزدان نیک است و بخشی از اوستا به نام او (مهر یشت) است. در مهر یشت آمده است:

«مهر از آسمان با هزاران چشم بر ایرانی می‌نگرد تا او دروغی نگوید.»

شب یلدا و مسیحیت

مذاهب مختلف مسیحی، میلاد مسیح را در یکی از روزهای نزدیک به انقلاب زمستانی برگزار می‌کنند. سال نو آنها که در یازدهم دی ماه شروع می‌شود؛ نزدیک به شب یلدا است. برخی از تاریخ‌پژوهان و باستان‌شناسان عقیده دارند که تقویم میلادی با اندک تغییراتی، ادامه میلاد خورشید بوده که بعدها آن را به میلاد مسیح نسبت داده‌اند. از دیدگاه آنها، این تقویم در روم، در قرن چهارم پس از میلاد به وجود آمده است.

ممکن است پرسید میترائیسم چه ارتباطی با روم و مسیحیت دارد؟! در روم باستان، تولد خدای خورشید شکست ناپذیر، (سول اینویکتوس) را در

روز انقلاب زمستانی جشن می‌گرفتند. این خدای رومی ترکیبی از خدای خورشید و میترای آیین مهرپرستی بود.

خب؛ میترائیسم چگونه به روم راه پیدا کرد؟ می‌گویند؛ در زمانی که آیین زرتشت دین رسمی ایران شد؛ مهر پرستان در منطقه آسیای صغیر محدود شدند. در قرن اول قبل از میلاد، رومی‌ها آسیای صغیر را تصرف کردند. این آیین به واسطه اسیران جنگی به تدریج در روم گسترش یافت. مهرپرستی یا میترائیسم، کم‌کم جای خود را در بین تجار، لشکریان و حتی امپراتوران روم باز کرد؛ تا جایی که در آغاز قرن چهارم، بیش از سیصد معبد میترای در ایتالیا برپا بود. در آن زمان بیشتر رومیان، شب یلدا را جشن می‌گرفتند. در نهایت امپراتور روم، کنستانتین اول به خاطر علاقه‌اش به مسیحیت، در سال ۳۱۳، فرمان آزادی این دین را در روم صادر کرد. او میلاد میترا را به میلاد مسیح تغییر داد. استدلالش این بود که؛ مسیحیان در تاریخ تولد عیسی ابهام دارند و عیسی مظهر نور است. پس باید روز تولد خورشید همان میلاد مسیح باشد. و تاریخ تولد عیسی را روز ۲۲ دسامبر تعیین نمود؛ همان روز تولد میترا. این تاریخ، به دلیل اختلاف در محاسبات کیسه‌گیری، بعداً به ۲۵ دسامبر تغییر یافت. پیش از این، تولد مسیح را روز ۶ یا ۷ ژانویه می‌دانستند. امروزه هم مسیحیان ارمنی در همین روز تولد مسیح را جشن می‌گیرند.

کارل یونگ، روانشناس مشهور سوئیسی در مورد میترائیسم نظراتی داشته. او در کتاب «نماد تحول» به شکلی گسترده درباره اثرات میترائیسم بر مسیحیت توضیح داده است. اگر علاقمند باشید بیشتر در این مورد تحقیق کنید؛ تصاویر و نمادهای مربوط به این موضوع را در پنجمین جلد از این مجموعه آثار، پیدا می‌کنید.

بررسی شب یلدا در کتاب‌های تاریخی

ابوریحان بیرونی دانشمند قرن چهارم هجری شمسی در آثار الباقیه در مورد شب یلدا می‌گوید:

«و نام این روز میلاد اکبر است و مقصود از آن، انقلاب شتوی (زمستانی) است. گویند در این روز، نور از حد نقصان به حد زیادت خارج می‌شود و آدمیان به نشو و نما آغاز می‌کنند و پری‌ها (دیوها) به ذبول و فنا روی می‌آورند.»

این جشن را، یعنی روز اول دی‌ماه را، نود روز نیز می‌گویند؛ چون میان آن تا نوروز درست نود روز فاصله است. دی‌ماه و آن را خور ماه نیز می‌گویند. نخستین روز آن خرم روز (خُرّه روز) است و این روز و این ماه هر دو به نام خدای بزرگ است.

بنابر شواهد انتخاب این تاریخ کنونی به عنوان میلاد مسیح در قرن‌های بعدتر اتفاق افتاده؛ و طبق نقل ابوریحان بیرونی منظور از میلاد و یلدا به تولد خورشید است.

همچنین ابوریحان بیرونی در کتاب قانون مسعودی ذکر کرده است:

«اولین روز از دی‌ماه را خرم روز یا خُره روز می‌نامند. خور روز یعنی روز خورشید؛ روز تولد خورشید که شکست ناپذیر است. این روز منتسب به اهورامزدا است و یکی از روزهای چهارگانه جشن‌های دیگان (هم نام شدن روز و ماه) است.»

بنا به روایت ابوریحان بیرونی، تقویم کهن سیستانی، از آغاز زمستان شروع می‌شده. جالب این که ماه آغازین آن کریست نام داشته که شباهت زیادی با Christ که در انگلیسی به معنای مسیح است دارد.

محمدحسین خلف تبریزی مولف واژه‌نامه برهان قاطع است. این واژه‌نامه در سال ۱۰۳۰ هجری شمسی نوشته شده و یلدا را اینطور معنی کرده: «یلدا، شب اول زمستان و شب آخر پاییز است که اول جدی و آخر قوس باشد؛ و آن درازترین شب‌هاست در تمام سال؛ و در آن شب یا نزدیک به آن شب، آفتاب به برج جدی تحویل می‌کند؛ و گویند آن شب به غایت شوم و نامبارک می‌باشد؛ و بعضی گفته‌اند شب یلدا یازدهم جدی است.»

اما این رسم بنا بر مدارک رومی، در ایران باستان چنین برگزار می‌شده که پیران و پاکان به تپه‌ای رفته، با لباسی نو و مراسمی ویژه از آسمان می‌خواستند که آن رهبر بزرگ را برای رستگاری آدمیان بفرستد؛ و باور داشتند که نشانه‌های زایش آن ناجی، ستاره‌ای است که بالای کوهی به نام کوه فیروزی که دارای درخت بسیار زیبایی بوده است (سرو یا کاج) پدیدار خواهد شد و موبد بزرگ برای همین نیایش می‌خوانده که قسمتی از آن در “بهمن یشت” مانده است:

«آن شب که سرورم ظهور کند، نشانه‌ای از ملک آید، ستاره‌ای از آسمان ببارد، همان‌گونه که رهبرم از راه برسد و ستاره‌اش نشان نماید.»

شب چله (یلدا) از نظر علم نجوم

از آغاز تابستان، هر روز خورشید از جای دیروزش کمی نزدیک‌تر به جنوب طلوع می‌کند. به همین ترتیب موقع غروب هم از جای قبلش، کمی نزدیک‌تر به جنوب غروب می‌کند. این اتفاق، باعث می‌شود که خورشید هر روز از مرکز آسمان به سمت جنوب متمایل‌تر شود و طلوع و غروب زودتر اتفاق بیفتد. نتیجه آن کوتاه شده طول روز و افزایش زمان تاریکی است. در روز یکم دی، خورشید در زمان طلوع به پایین‌ترین حد جنوبیش، یعنی ۲۳.۵ درجه شرقی می‌رسد. این موقعیت زمین را انقلاب زمستانی می‌نامند. از این روز به بعد، مسیر جابه‌جایی‌های طلوع خورشید، معکوس می‌شود. یعنی نقاط طلوع و غروب از سمت جنوب دورتر می‌شوند و به شمال نزدیک‌تر. به همین ترتیب روزها بلندتر و شب‌ها کوتاه‌تر می‌شوند. این رویداد در یکم تیر از نو تکرار می‌شود.

آداب و رسوم شب یلدا چیست؟

آداب و رسوم شب یلدا در طول زمان تغییر چندانی نکرده است.

آتش

قدیم دور کرسی می‌نشستند؛ قبل‌تر از آن دور آتش جمع می‌شدند؛ و الان بخاری‌ها مجلس را گرم می‌کنند. آتش در گذشته نماد خورشید بود و برپا کردن آتش به خاطر پاسداشتش انجام می‌شده است. البته برخی هم عقیده دارند که آتش را برای برطرف کردن نحسی اهریمن و تاریکی روشن می‌کردند. وظیفه این آتش از بین بردن و فراری دادن تاریکی و نیروهای اهریمنی بوده است.

مثل‌گویی یا قصه‌خوانی در شب یلدا

مثل‌گویی که نوعی شعرخوانی و داستان‌خوانی است در قدیم اجرا می‌شده. به این صورت که خانواده‌ها در این شب گرد هم می‌آمدند و پیرترها برای همه قصه تعریف می‌کردند.

مثل قصه‌های کوچک و داستان‌های غیر واقعی اند. بیشتر قهرمان‌های آن جانوران، دیوان و پریان هستند و برای سرگرمی و خوشایند کودکان گفته و یا نوشته می‌شوند.

در هر نقطه‌ای از کشور قصه‌های مربوط به فرهنگ خودشان رواج بیشتری دارد. مثلا آذربایجانی‌ها قصه حسین کرد شبستری می‌خوانند و خراسانی‌ها بیشتر از داستان‌های شاهنامه داستان سرایی می‌کنند.

فال حافظ در شب یلدا

معمولا در شب‌های یلدا بزرگ فامیل به دیوان حافظ تفریح می‌زنند. به این ترتیب که مخاطب فال نیت کرده و بزرگ مجلس این جمله یا شبیه به این را می‌گوید: ای حافظ شیرازی، تو کاشف هر رازی، من طالب یک فالم، بر من نظر اندازی...

بعد لای دیوان را باز می‌کند. غزل بالای سمت راست، جواب تفال است. اگر وسط غزل باشد، فال از ابتدای غزل که در صفحه پشت است، خوانده می‌شود. سه بیت از غزل بعدی نیز شاهد فال خواهد بود. بعد از خواندن غزل، فال را تفسیر می‌کند. اگر محتوای شعر مثبت باشد فال را خوب و اگر نباشد آن را بد می‌دانند. از آنجا که عمده غزلیات حافظ دارای محتوایی عرفانی، عاشقانه و امیدوارکننده است؛ فال‌ها معمولا روحیه بخشند.

شاهنامه خوانی

جزء جدایی‌ناپذیر دیگر شب یلدا، شاهنامه‌خوانی است. این رسم از دیرباز در ایران رایج بوده. جذابیت شاهنامه‌خوانی به شیوه نقلی چند برابر می‌شود. متاسفانه این رسم نقلی در حال نابودی است. باید خیلی خوش شانس باشید که در خانواده‌تان چنین فردی داشته باشید.

سفره شب یلدا

از جذاب‌ترین آیین‌های شب یلدا یا شب چله، سفره و خوردنی‌های آن است. سفره شب یلدا شامل میوه‌های مخصوص، آجیل مخصوص و دیگر تنقلات است. در شب چله در دوران قدیم، سفره‌ای به نام میزد پهن می‌کردند. آنها میوه‌های تر و خشک، آجیل یا به اصطلاح زرتشتیان لُرک بر سفره می‌گذاشتند. لُرک از اجزای اصلی این سفره بود و در واقع ولیمه این جشن به حساب می‌آمد. از اجزای دیگر این سفره آتشدان، عطردان، بخوردان و برسم را می‌توان نام برد. برسم وسیله‌ای برای دعاخوانی است که از جنس شاخه گیاهی خاص و یا فلز برنج و نقره ساخته می‌شود.

میوه‌های شب یلدا

میوه‌ها جزئی اصلی از سفره یلدا هستند. در این سفره نقش اصلی را میوه‌های سرخ رنگ بر عهده دارند. رنگ سرخ این میوه‌ها نماد خورشید است.

انار

انار میوه اصلی سفره شب یلدا است. پیشینیان انار را میوه باروری و برکت می‌دانستند. آنها این معنا را از دانه‌های زیاد آن دریافت می‌کردند. همچنین انار به خاطر رنگ قرمزش نماد شادی و خورشید است. در واقع خوردن انار در شب یلدا به خاطر اعتقاد به تاثیر جادوی سرایتی آن بوده است. یعنی

آنها با توسل به انار و خوردن آن برکت را از دانه‌های زیاد آن می‌گرفتند و نیروی باروری را در خود افزایش می‌دادند. به همین ترتیب یکی از میوه‌هایی که در خوانچه یلدای عروس می‌گذارند انار است.

این میوه از دوران بسیار قدیم میوه‌ای مقدس شناخته شده است. انار حتی در ادیان بزرگ دنیا جایگاه ویژه‌ای دارد. در اساطیر و افسانه‌ها هم ذکر آن رفته است. در دین زرتشتی انار از درختان مینوی است و از عناصر مقدس و خجسته به شمار می‌رود. زرتشتی‌ها از شاخه‌ها و میوه آن در مراسم دینی خود استفاده می‌کنند.

انار از دید مسلمانان هم میوه‌ای مقدس بوده و در قرآن کریم از آن به عنوان میوه‌ای بهشتی نام برده شده. خوردن این میوه توسط بزرگان دینی توصیه شده است.

هندوانه

هندوانه هم مثل انار میوه مخصوص سفره یلدا ست. اما آیا خوردن هندوانه اول سرما عجیب نیست؟ باید گفت؛ همه می‌دانیم که هندوانه میوه‌ای تابستانی ست؛ پس هندوانه علاوه بر سرخیش نمادی از خورشید است و یادآور گرمای تابستان و حرارت است.

باور بر این بوده که اگر مقداری هندوانه در شب چله بخورند؛ در سراسر چله بزرگ و کوچک، از سرما و بیماری در امان خواهند بود. همچنین هندوانه هم مثل انار از میوه‌های پردانه است و نماد برکت و فراوانی.

میوه‌های پاییزی

از دیگر میوه‌های سفره یلدا می‌توان انواع میوه‌های پاییزی را نام برد. در گذشته به همراه انار و هندوانه، میوه‌های فصلی را هم در سفره می‌گذاشتند. میوه‌هایی مثل پرتقال و انواع مرکبات، سیب، خرمالو، گلابی و حتی لبو و کدو تنبل می‌توانند جایی در سفره یلدا داشته باشند.

تنقلات و آجیل شب یلدا

در این شب مهم‌تر از شام؛ تنقلات و آجیل مخصوص شب یلدا ست. در گذشته که نگهداری طولانی مدت میوه‌ها راحت نبود؛ خیلی از میوه‌ها را برای نگهداری و مصرف در فصل‌های دیگر، خشک می‌کردند.

آجیل شب یلدا

مغزهایی مثل پسته، گردو، بادام و فندق اجزای اصلی آجیل مخصوص شب یلدا هستند. در کنار اینها انجیر و توت خشک شده هم حاضر اند. از قدیم نخودچی و کشمش در بین آجیل شب یلدا وجود داشته. غیر از این‌ها گندم و نخود برشته، شاهدانه، تخمه هندوانه و کدو هم جز آجیل‌های شب یلدا بوده.

به آجیل شب یلدا تنقلاتی هم اضافه شده. امروزه باسلق و پشمک هم از شیرینی‌های این سفره هستند.

درست است که آجیل به عنوان سالم‌ترین تنقلات شناخته می‌شوند؛ اما حواستان به کالری بالای آن و تنوع زیاد خوراکی‌ها در سفره یلدا هم باشد.

برگه میوه

یکی از تنقلات محبوب شب یلدا میوه‌های خشک شده است. جایگزینی مناسب برای تنقلات ناسالم و حجم زیاد شیرینی‌های صنعتی. علاوه بر

امکان خرید از خشکبار و آجیل فروشی‌ها، می‌توانید برگه‌های خشک شده میوه را حتی در خانه تهیه کنید. چند روش ساده برای این کار وجود دارد.

- استفاده از آفتاب معمول‌ترین روش خشک کردن میوه‌هاست. میوه‌ها را بعد از خرد کردن به مدت چند روز در آفتاب بگذارید.
- دستگاه میوه خشک کن هم در بازار وجود دارد. کار با آنها راحت است و در ظرف ۲۴ ساعت برگه‌های خشک شده را تحویل‌تان می‌دهد.
- خشک کردن با استفاده از حرارت و جریان هوا که با حرارت کم و معمولاً در فر انجام می‌شود.
- روش دیگر خشک کردن با شکر است. در این روش میوه‌ها را خیساندن یا جوشاندن در یک شیره شکر می‌خشکانند.
- با سرخ کردن هم می‌توان میوه‌ها را خشک کرد. این روش برای خشک کردن میوه‌های پرنشاسته و کم‌رطوبت مثل موز خیلی مناسب است.
- اگر آپارتمان نشین باشید با استفاده از شوفاژ هم می‌توانید برگه میوه‌ای تهیه کنید. میوه‌هایی که پوستشان قابل خوردن نیست را پوست بگیرد. آنها را حلقه حلقه برش بزنید. آنها را روی فویل یا سینی گذاشته و روی شوفاژ قرار دهید. می‌توانید از فن هم استفاده کنید. بهتر است شوفاژ در جای تاریکی باشد. اگر امکانش نیست؛ روی سینی را با پارچه‌ای تمیز و سفید بپوشانید تا نور مستقیم به برگه‌ها نرسد. پس از یک روز برگه‌های میوه را برگردانید تا به ظرف نچسبند. پس از سه تا چهار روز میوه‌های خشک شما آماده و قابل مصرف اند.
- روش دیگر برای کسانی که محدودیت فضا دارند. مثل روش قبل میوه‌ها را حلقه حلقه کنید. بر روی سطحی بالاتر از زمین پارچه‌ای

سفید و تمیز پهن کنید. میوه‌ها را روی آن بریزید. مکان باید تاریک باشد یا مثل روش قبل روی آن را بپوشانید. به همان ترتیب قبل عمل کرده و میوه‌ها را یک روز بعد برگردانید. این روش طبیعی‌تر و بهتر است. آماده شدن برگه‌ها در این روش بین ۷ تا ۸ روز طول می‌کشد. پس دست به کار شوید چون وقتی نمانده.

از جذاب‌ترین آیین‌های شب چله، سفره شب یلدا و خوردنی‌های آن است. خوردنی‌هایی شامل آجیل مخصوص، میوه‌های خشکی از قبیل توت خشک، انجیر، برگه هلو و زردآلو، میوه‌هایی چون هندوانه و انار و انواع شیرینی. همه این‌ها جنبه نمادین دارند و نشانه، برکت، تندرستی، فراوانی و شادکامی هستند.

ترفندها و ایده‌هایی برای تزئین سفره شب یلدا

برای تزئین سفره شب یلدا می‌توانید پیشنهادهای زیر را امتحان کنید.

- سفره شب یلدا اگر روی زمین پهن شده باشد جلوه‌ای خودمانی و با صفاتر دارد. سفره تان می‌تواند ترمه‌ای رنگارنگ باشد. اگر مبلمان فضای نشیمن را اشغال کرده اشکالی ندارد. می‌توانید با انداختن روکش‌های سنتی و یا گلیم آن را مناسب شب یلدا کنید.
- اگر بتوانید کرسی فراهم کنید که کارستان کرده‌اید و اصالت شب یلدا را برگردانده‌اید. هیچ وسیله گرمایشی جای کرسی‌های قدیمی را نمی‌گیرد.
- قل قل سماور یادآور روزهای خوب گذشته است. چای زعفرانی هم رنگ خوبی دارد هم نشاط آور است. چای را در لیوان کمر باریک بریزید و در سینی‌های قدیمی؛ مثلا سینی مسی سرو کنید. با این کار رنگی سنتی به سفره شب یلدا خواهید داد.
- شمع و عود را سر سفره فراموش نکنید. بوی عود و نور شمع حالتی معنوی به سفره می‌دهد.
- شیرینی‌ها در ظروف بلوری و رنگی نمای قشنگی دارند. می‌توانید با استفاده از ظرف سفالی و صنایع دستی ایرانی هم سفره را رنگ و لعاب دهید. انتخاب دیگر، چیدن میوه‌ها در ظروف حصیری ست که با میوه‌ها همخوانی خوبی دارد. انتخاب ظروف یک شکل یا گوناگون هر کدام جلوه‌ای متفاوت به سفره تان می‌دهد. این سلیقه شما ست که تعیین کننده است.
- اگر قصد دارید مراسمی مختصر بگیرید؛ لوازم سفره یلدا را در ظروف کوچکی بگذارید و همه را در مجمعه‌ای بزرگ بچینید.
- قطعا بخشی از جشن شب یلدا مختص بچه‌هاست. برای بچه‌ها آن همه حجم شیرینی موجود در سفره مناسب نیست. پس حداقل شیرینی ای برایشان سر سفره بگذارید که مفید و همینطور جذاب

باشد. کار سختی نیست؛ می‌توانید ژله‌های رنگارنگ و حتی ژله هندوانه‌ای تهیه کنید.

- پوست هندوانه ظرفیت مناسب و جذابی برای هنرنمایی شما دارد. می‌توانید با سلیقه‌ای خاص، میوه‌هایتان را درون پوست خالی شده هندوانه بچینید.
- با هنر حکاکی میوه‌ها را تزئین کنید. حکاکی روی میوه‌هایی که پوست نسبتاً سفت تری دارند راحت‌تر است. حکاکی‌های هنرمندانه روی هندوانه را قطعاً دیده‌اید. یک چاقوی تیز بردارید، کمی هنرمندی و خلاقیت چاشنی کار کنید؛ نتیجه قطعاً چشم‌نواز خواهد شد.
- دور از شهر و دیارتان هستید و آشنایی ندارید؛ مثلاً دانشجوید؟ غصه ندارد که؛ چند انار خوش‌رنگ انتخاب کنید و از حیاط خوابگاه مقداری برگ پاییزی بردارید. برگ‌ها را روی سفره بریزید و انارها را روی آن بگذارید. کاملاً مینی‌مالیستی، ساده و زیبا. دور هم بودن مهم است که شکر خدا از لحاظ تعداد کسری ندارید.
- از همه مهم‌تر؛ ساده بگیرید؛ با زیاده‌روی در تدارکات شب یلدا، صمیمیت و راحتی این دوره‌می را کم نکنید.

آداب و رسوم شب یلدا در شهرهای ایران

معمولاً در شهرستان‌ها علاوه بر مراسمی که بین همه مشترک است؛ ویژگی‌های خاصی هم پیدا می‌شوند که ناشناخته مانده‌اند. در اینجا به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم. اگر درباره نحوه اجرای مراسم این شب در محل سکونت شما چیزی را از قلم انداختیم، آن را در قسمت نظرات با ما و

دیگران به اشتراک بگذارید. به این ترتیب همه ما می‌توانیم از آداب و رسوم یکدیگر در این شب خاطره انگیز آشنا شویم.

شب یلدا در خراسان

خراسانی‌ها از قدیم شب یلدا را با نام شب چله یا چله نشینی می‌شناسند. در این گذشته نچندان دور، مردم برای رفتن به میهمانی چراغی را با خود همراه می‌برده‌اند که به خاطر تعداد زیاد به آن شب چراغ یا چهل‌چراغ می‌گفتند.

در خراسان به جای هندوانه و انار؛ لبو، شلغم پخته، پختیک (لبوی خشک شده) و شربت و شیرینی مخصوصی به نام گف مرسوم است.

تهیه شیرینی کف را کف زنی می‌گویند. این آیین که مخصوص شب چله است از دوران خراسان قدیم به یادگار مانده است. الان هم در خراسان مردم مراسم کف زنی را برگزار می‌کنند. طرز تهیه آن این گونه است که؛ ریشه گیاه چوبک را در آب می‌خیسانند و چند بار می‌جوشانند. بعد آن را در ظرف بزرگی به نام تغار می‌ریزند و مردان با دسته‌ای از چوب‌های نازک درخت انار، مایع را چند ساعتی هم می‌زنند تا به صورت کف سفت درآید. این کار را در محیط سرد انجام می‌هند؛ تا مایع به کف تبدیل شده؛ و بعد سفت شود. کف را با شیر شکر مخلوط کرده و بعد با مغز گردو و پسته تزئین می‌کنند. مزه آن شبیه گز اصفهان است. در این جشن نوجوانان و جوانان با پرتاب کف به همدیگر و مالیدن آن به سر و صورت دوستان مراسم را شادتر می‌کنند.

سرحمومی: در گذشته نه چندان دور رسم بوده که مراسم عروسی را در شب چله برگزار کنند. این مراسم سه روز طول می‌کشیده. یک قسمت این مراسم، سرحمومی بوده؛ که در شب چله انجام می‌شده است. داماد و عروس را طی مراسمی به حمام‌های مردانه و زنانه می‌بردند و بعد از شستن و کیسه کشیدن مراسم حنابندان را انجام می‌دادند. این مراسم که گاهی تا سحر طول می‌کشیده مقدمه مراسم عروسی بوده است. خود عروسی فردا بعد از ظهر انجام می‌گرفته است. داماد با بردن هدیه‌ای قبل از شب عروسی اجازه هم اتاق شدن با عروس را داشته؛ که این مراسم را نامزدبازی می‌گفته‌اند.

شب یلدا در فارس

سفره مردم شیراز مثل سفره نوروز رنگین است. مرکبات و هندوانه برای سرد مزاج‌ها و خرما و رنگینک برای گرم مزاج‌ها بر سر سفره حاضر است. حافظ‌خوانی جزء جدانشدنی مراسم شب یلدا برای شیرازی‌ها ست و مسلماً این رسم خوب از شیراز رواج یافته است.

یکی از مراسمی که در شب یلدا و در میان خانم‌ها انجام می‌شود فال کلوک است. کلوک یک کوزه بزرگ با دهانه گشاد است. هر کس نشانه خاصی را در کوزه می‌اندازد. سپس یک دختر بچه می‌آید و نشانه‌ای را از داخل کوزه خارج می‌کند؛ و فردی به صورت فال، ترانه‌های محلی را می‌خواند. برخی هم از دیوان حافظ کمک می‌گیرند.

شب یلدا در همدان

همدانی‌ها فال سوزن می‌گیرند. مراسم به این ترتیب است که؛ همه دور تا دور اتاق می‌نشینند و پیرزنی به‌طور پیاپی شعر می‌خواند. دختر بچه‌ای پس از اتمام هر شعر بر یک پارچه نبریده و آب ندیده سوزن می‌زند. مهمان‌ها بنا به ترتیبی که نشسته‌اند شعرهای پیرزن را فال خود می‌دانند.

در تويسرکان و ملایر، گردو و کشمش و مویز هم جزء سفره یلدا ست. در شهر دیگری از همدان به نام آجین، میوه و تنقلات برای دختری که نامزد شده از طرف خانواده داماد برده می‌شود و این از رسوم قدیم به جامانده است.

شب یلدا در کردستان

شب چله را به کردی «شهووی چله» می‌گویند. در شهر سنندج از قدیم اکثر خانه‌ها، غذای دلمه و نان سنگک برای پذیرایی از مهمان‌ها آماده می‌کنند و این به صورت رسم در این شهر در آمده است.

شب یلدا در گلستان

گلستانی‌ها در شب یلدا دور کرسی جمع می‌شوند و نقل اندازی می‌کنند. نقل اندازی به معنی تعریف کردن داستان‌های شفاهی ست؛ همان مثل‌گویی مشهور. میوه‌های خاص اینجا بیشتر میوه‌های باغی و جنگلی‌اند. پرتقال، لیمو، ولیک، کندس و شیرینی‌هایی مانند مت و گسَمک سفره را رنگین می‌کنند.

شب یلدا در قزوین

مردم قزوین به میوه‌های سرخ رنگ شب‌چره می‌گویند. شب چره شگون دارد و به زمستان برکت می‌دهد. غذای مخصوص این شب سبزی‌پلو و ماهی دودی است.

مادر بزرگ‌های قزوینی می‌گویند اگر در این شب ننه سرما گریه کند، باران می‌بارد؛ اگر پنبه‌های لحافش بیرون بریزد، برف می‌آید؛ و اگر گردنبند مرواریدش پاره شود تگرگ می‌ریزد.

در قزوین، از طرف تازه داماد برای نوعروس، «خونچه چله» می‌فرستند. این خونچه (طبق) شامل پارچه، جواهر، کله قند و هفت نوع میوه است.

شب یلدا در گیلان

گیلانی‌ها به هندوانه خیلی اعتقاد دارند. گیلانی‌ها می‌گویند، کسی که در شب چله هندوانه بخورد، در تابستان احساس تشنگی نمی‌کند و در زمستان سرما را حس نخواهد کرد.

آوکونوس از خوردنی‌های رایج شب یلدا ست. آو همان آب است؛ و کونوس، ازگیل خودمان. طرز تهیه آن این گونه است که در پاییز ازگیل‌ها را در خمره‌ای می‌ریزند. خمره را پر از آب می‌کنند و با اضافه کردن کمی نمک درش را می‌بندند. خمره را بیرون از اتاق می‌گذارند. ازگیل پس از مدتی آبدار و خوشمزه می‌شود. ازگیل را با گلپر و نمک می‌خورند. گیلانی‌ها معمولا تا بهار آوکونوس دارند.

رسم دیگر این است که خانواده داماد برای نو عروسشان طبقی از میوه، خوراکی و تنقلات شب چله تزئین می‌کنند. در وسط طبق، ماهی سفید بزرگ خام و تازه می‌گذارند که با سبزیجات تزئین شده است. آنها معتقدند این طبق باعث خیر و برکت و فراوانی در زندگی زوج می‌شود و همچنین سلامتی و باروری عروس را به ارمغان می‌آورد.

در میان برخی مردم و جوانان دم بخت، مرسوم است که در شب یلدا فال «هندانه پوس» (پوست هندوانه) می‌گیرند. برای گرفتن این فال، پوست هندوانه را به چهار قسمت طولی تقسیم می‌کنند. هر چهار پوست را به پشت سر خود می‌اندازند. در این میان، چهار حالت پیش می‌آید، اگر دو قاچ هندوانه، سفید و دو قاچ، سبز باشد، به معنای حد وسط بودن برای نیت شخص است. سبزی پوست نشانه خوب در آمدن و سفیدی آن نشانه بد در آمدن فال است.

شب یلدا در لرستان

شب چله در مناطق لر نشین آداب خاصی دارد. لرها به این شب، «شو اول قاره» می‌گویند. آنها تنقلاتی از گندم، شاهدانه، کنجد و گردو درست می‌کنند. در این شب گندم شیره هم می‌خورند. روش تهیه گندم شیره اینطور است که گندم را در شیره می‌خیسانند و به آن زردچوبه و نمک می‌زنند. بعد از مخلوط کردن؛ آن را روی ساج برشته و سپس با بادام، گردو، کشمش، سیاه‌دانه و کنجد تزئین می‌کنند.

در این شب بچه‌ها به پشت بام همسایه‌ها می‌روند و شالی یا چادری را از بام می‌آویزند و شعر شب یلدا را بلند می‌خوانند:

امشو اول قاره / خیر د هونت بواره

امشب اول یلداست / خیر از خانهات ببارد

نون و پنیر و شیره / کیخا هونت نمیره

نان و پنیر و شیره / کدخدای (صاحب) خانهات نمیرد

امشو اول قاره / کت و گلونی وه هاره

امشب شب یلداست / گلونی‌های همه از بام آویزان است

نم نم بارو میواره / صحاو هونهُ بیاره

باران نم نم می‌بارد / صاحب‌خانه بیدار است

و...

همسایه در شال کمی آجیل، شیرینی، گندم برشته، شاهدانه و میوه می‌گذارد و بچه‌ها برای تشکر چند بیت اول را تکرار می‌کنند و به خانه بعدی می‌روند.

شب یلدا در آذربایجان شرقی

مردم آذربایجان به هندوانه شب یلدا «چیلله قارپیزی» می‌گویند. آنها معتقدند با خوردن هندوانه لرز و سرمای زمستان بر تنشان تاثیری ندارد.

در دوران نامزدی از طرف خانواده داماد خوانچه به خانه نوهروس می‌برند و سهم او را از چله برایش می‌فرستند. در نخستین سال ازدواج هم پدر عروس، قبل از غروب آفتاب سهم چله دختر و دامادش را می‌فرستد. این سهم شامل؛

هندوانه، میوه، آجیل، شیرینی، یک قواره پیراهنی باکفش و چادری روانه منزل آنها می‌کند.

قبل‌ترها که رفت و آمد در زمستان به این آسانی نبود؛ از اواخر تابستان مقداری هندوانه و خربزه را در توری می‌گذشتند و از سقف آویزان می‌کردند یا اینکه در گاه می‌گذاشتند. این کار با عث می‌شد میوه‌ها تا زمستان سالم بمانند.

غذاهای مرسوم این شب شامل، برنج، مرغ و آش شیر است.

بزرگ خانواده هنگام بریدن هندوانه می‌گوید: قادا بلامیزی بو گئجه کسدوخ (بلایای خودمان را امروز بریدیم) و شگون و میمنت را به جمع اضافه می‌کند.

زنان معمولاً تا پایان چله کوچک، خانه‌تکانی نمی‌کنند. آنها اعتقاد دارند که خانه‌تکانی در طول این دو چله موجب نفرین شدن از طرف چله می‌شود.

شب یلدا در کهگیلویه و بویراحمد

در شب اعضای فامیل دور هم جمع می‌شوند تا پیرترین فرد خانواده برایشان «متیل» بگویند. متیل داستانی افسانه‌ای و طولانی ست که به طور شفاهی حفظ شده.

در این شب به نیت بارش برف و سفیدی زمستان، آش‌های محلی مثل شیربرنج و دووا می‌پزند. دووا نوعی آش دوغ است و در ظرف‌های بزرگ می‌پزند که جوابگوی جمعیت زیاد باشد.

شام سنتی شب یلدا غذاهای محلی مانند آش کارده، شله بادام و شله ماش است.

آنها رسمی به نام «کاسه بهره» دارند. کاسه بهره در واقع بردن غذا برای همسایه‌های فقیر است.

شب یلدا در کرمان

حکایت شب یلدا در میان کرمانی‌ها با آن داستان قدیمی معروفش شنیدنی است؛ کرمانی‌ها شب یلدا را تا صبح بیدار می‌مانند و این شب زنده‌داری داستان جالبی دارد. کرمانی‌ها می‌گویند در این شب قارون به شکل هیزم شکنی که پشته‌ای هیزم برپشت دارد به خانه‌ها سرکشی می‌کند و به آنها هیزم می‌دهد. این هیزم‌ها صبح روز بعد تبدیل به شمش‌های طلا می‌شود.

شب یلدایی عروس

شب یلدا برای تازه عروس‌ها شیرینی خاص خود را دارد. چرا که در این شب رسمی دلنشین، مختص به آنان برگزار می‌شود. رسمی که بازمانده از آداب گذشتگان است.

رسمی که در این شب برگزار می‌شود از این قرار است که؛ خانواده داماد برای تازه عروسشان هدایایی را آماده می‌کنند و به نیت مهمانی به خانه آنها می‌روند. خانواده عروس هم خود را آماده بازدید از خانواده داماد می‌کنند.

شب چله‌ای عروس، در شهرستان‌ها به همان شیوه قدیم اجرا می‌شود. هدایای تهیه شده را در سینی بزرگی قرار می‌دهند. به این سینی طبق می‌گویند. این هدایا برخی جاها به خوانچه چله هم مشهور است. زنان خانواده داماد طبق را روی سر قرار داده و به راهی منزل عروس می‌شوند.

در شهرهای بزرگ شب یلدایی عروس، مثل قدیم جریان ندارد. اما هنوز هستند خانواده‌هایی که این رسم زیبا را به جا بیاورند. اکثراً در این شهرها طبق جایش را به سبدهای چوبی، صندوقچه‌های کوچک و بزرگ و تزئینات مدرن داده است.

شب یلدا برای عروس چه هدیه‌هایی می‌برند؟

رسم شب یلدایی عروس ریشه مشترک دارد. به همین خاطر کلیات آن معمولا یکسان است. بسته به فرهنگ هر منطقه گاهی هدایایی اضافه می‌شوند.

هدیه‌ها شامل موارد زیر است.

- چند نوع آجیل و میوه‌های تزئین شده که پای ثابت طبق هدیه است.
- نقل، شیرینی و کله قند که نماد برکت و شیرین کامی است حتما جای خود را در طبق دارد.
- یک قواره پارچه خوش‌رنگ و شاد هم جز این هدایا است.
- لباسی زمستانی، کفش و کیف در این هدایا پیش‌کش عروس می‌شود.
- قطعه‌ای طلا هم به منظور هدیه به عروس در طبق قرار می‌دهند.
- گاهی یک دیوان حافظ در بین طبق چله‌ای عروس قرار می‌دهند.
- اگر با سلیقه عروس چندان آشنا نباشند یا عروسشان نیاز به چیز خاصی داشته باشد، برایش هدیه نقدی می‌گذارند.

تزئین هدیه شب یلدای عروس، نکته مهم و غیر قابل چشم‌پوشی است. قطعا ذوقی که در تزئین این هدایا به کار رفته از خود هدایا چیزی کم ندارد و نشانه مهر و محبتی است که بین دو خانواده وجود دارد. از ابزار این تزئینات توری‌ها و پارچه‌های رنگارنگ و روبان‌ها است. رنگ قرمز که نمادی از یلداست نقش پررنگی در این تزئینات دارد.

البته اگر شما هم از آنهایی هستید که مشغله زیادی دارید یا تجربه کافی را ندارید، جای نگرانی نیست. می‌توانید تهیه هدیه شب چله‌ای عروس تان را به افراد با تجربه بسپارید. کسانی که تزئینات و گل‌آرایی مجالس را انجام می‌دهند؛ تزئینات جالب و متنوعی در دست و بالشان پیدا می‌شود. می‌توانید از بین کارهایشان آن را که با سلیقه تان جور است انتخاب کنید؛ یا سفارش ویژه و خاص تان را بدهید برایتان اجرا کنند. حتی میوه‌آرایی هم امروز تنوع زیادی دارد. میوه‌ها را به سبک‌های مختلف برش می‌دهند و طبق هدایا را پر جلوه‌تر و جذاب‌تر می‌کنند.

اگر عروس جدیدی دارید و سلیقه تان حرف ندارد؛ دست به کار شوید و برایش طبقی بچینید. قطعا گرمی و صمیمیت خانواده‌ها را با این هدیه

افزایش خواهید داد. ارزش هدیه هم به کم و زیاد آن نیست. نیت هدیه را که با وزن آن نمی‌سنجند. با نگاهی به جیب‌تان هدایایی تهیه کنید و شب یلدا را با خانواده نو عروس‌تان خوش بگذرانید.

شب یلدا (انقلاب زمستانی) در دیگر نقاط جهان

جالب است بدانید که، انقلاب زمستانی در نقاط مختلفی از جهان جشن گرفته می‌شود. به نظر می‌رسد، هر زمانی که مردم به نحوه حرکت خورشید پی برده‌اند؛ به دنبالش تقویم خورشیدی را وضع کرده‌اند و در این تقویم به انقلاب زمستانی توجه خاصی داشته‌اند.

شب یلدا در افغانستان

افغانستان در گذشته‌های دور جزئی از ایران بوده است. در آن زمان‌ها سال نو در برخی تقویم‌های ایران باستان، از یکم دی شروع می‌شده. زایش خورشید دلیل مناسبی برای این شروع بوده است. این تقویم هنوز هم در پامیر و ولایت بدخشان؛ در شمال شرقی افغانستان رایج است. جالب است بدانید که بدخشانی‌ها اکثراً تاجیک هستند و به فارسی صحبت می‌کنند. آنها مراسمشان را تقریباً شبیه به مردم ایران انجام می‌دهند.

شب یلدا در تاجیکستان

تاجیکستان در آسیای میانه جزء کشورهای فارسی زبان است. پس قطعا یلدا در اینجا هم رواج زیادی دارد. آنها در این شب نان شیرینی‌هایی را که

به شکل حیوانات درست شده‌اند می‌خورند. در برخی از روستاها رسم است که، جدار پنجره‌ها را با پوستین پر می‌کنند؛ از سقف چرم آویزان می‌کنند و در حیاط خانه گندم می‌پاشند. فالگیری و پیش بینی آینده هم جزئی از این مراسم است.

شب یلدا در پاکستان

در روزگار باستان، مردم کالاش در پاکستان امروزی زندگی می‌کردند. این مردم معتقد بودند که در انقلاب زمستانی، نیمه خدا برای جمع کردن عبادت کنندگان باز می‌گردد. امروز هم این آیین در پاکستان انجام می‌شود. آنها در این شب به دعا و نیایش می‌پردازند. مردان رسم حمام زمستانی را به جا می‌آورند. این حمام به صورت ایستاده انجام می‌شود. آنها در حالی که تکه نانی را در دست گرفته‌اند روی سرشان آب می‌ریزند. این مراسم از صبح تا بعد از ظهر آخرین روز پاییز انجام می‌شود. زنان و دختران هم مراسم سنتی حمام را به جا می‌آورند. بعد از این تطهیر مراسم آتش‌افروزی برگزار شده و رقص و پایکوبی می‌کنند. غذای مخصوص این شب شکمچه بز است.

شب یلدا در شرق آسیا

شرق آسیا شامل کشورهای چین، ویتنام، کره، ژاپن و... است. انقلاب زمستانی در این کشورها بسیار مهم تلقی می‌شود. در این شب آنها فستیوالی خاص در ارتباط با یین و یانگ برگزار می‌کنند.

در جنوب چین مردم نوعی چای مخصوص می‌نوشند و غذای معمولشان کوفته برنجی است.

در گره کوفته برنجی‌هایشان را با لوبیای قرمز شیرین می‌پزند. کره‌ای‌ها همچنین مایع مخصوصی را اطراف خانه‌شان می‌ریزند تا ارواح خبیث و نیروهای شر را دور کنند. منطق پشت این کار از افسانه‌ای چینی نشأت گرفته است. افسانه می‌گوید که، در آخرین روز پاییز، روح یک شکارچی به خانه روستاییان سرک می‌کشد تا غذایی برای فصل سرما پیدا کند.

ژاپنی‌ها یلدا را «توئوجی» می‌نامند. آنها در توئوجی حمام نارنج می‌گیرند. وان یا خزینه حمام را پر از نارنج می‌کنند؛ بخار آب در تماس با نارنج بوی

آن را بخود می‌گیرد و در فضا پخش می‌کند. آنها اعتقاد دارند که با این حمام، نیروی‌های منفی را خود دور می‌کنند و همچنین از سرماخوردگی در امان می‌مانند. خوردن میوه و سبزی بخش دیگری از این جشن است.

شب یلدا در اسکاتلند

مراسمی که در اسکاتلند برگزار می‌شود هاگمانی نام دارد. یکی از رسومات این جشن، اولین قدم نام دارد. اولین قدم، شبیه به قاشق‌زنی چهارشنبه‌سوری است. فردی که حتما باید موهایی بلند و سیاه داشته باشد به در خانه همسایه‌ها می‌رود و از آنها هدایایی مثل نمک، نان، نوشیدنی، شکلات و... می‌گیرد.

هاگمانی از نیمه شب به بعد آغاز می شود و یکی از مهم ترین جشن های زمستانی اسکاتلندی ها است. در واقع این جشن سال نوی آنهاست. قدمت هاگمانی به دوره وایکینگ ها برمی گردد. نمایش گروه های طبل زنی و رژه اسکاتلندی مردم با در دست داشتن مشعل، از آداب این جشن است.

شب یلدا در آمریکای جنوبی

در بولیوی، پرو و اکوادور مراسمی برگزار می شود که به دوره اینکاها برمی گردد. در این کشورها این جشن را به عنوان گرامی داشت خورشید برپا می کنند. در تمدن اینکا، اینتی خدای خورشید بود. یکی از آیین های این رسم، طناب پیچ کردن خورشید است. آنها در مراسمی نمادین به بالای کوه می روند تا خورشید را بگیرند و به سنگ ها ببندند و با این کار روزها را بلندتر کنند. یکی از نقاط باستانی که این رسم انجام می شده، کوهستان ماچوپیچو در پرو است.

شب یلدا در بین سرخپوستان

سویال نام روز انقلاب زمستانی، در میان سرخپوستان هوپی آریزونای شمالی است. جشن ها و مراسم این روز عبارتند از: تطهیر، رقص و گاهی اوقات اهدای هدیه. در این روز، سرخپوستان هوپی به استقبال کاجیناس (ارواح محافظ کوهستان) می روند. آنها عصاهایی برای دعا می سازند و از آن در سایر مراسم های خود نیز استفاده می کنند.

شب یلدا در آفریقا

یکی از مهیج‌ترین مراسم انقلاب زمستانی در مناطق غربی آفریقا برگزار می‌شود. مردم در این مراسم لباس‌های عجیبی می‌پوشند؛ لباس‌ها و ماسک‌هایی به شکل حیوانات، شیطان و فرشته‌ها. آنها با نواختن موسیقی‌های آیینی خود را آماده آمدن زمستان می‌کنند. این مراسم در جامائیکا و مجمع الجزایر باهاما در شرق آمریکا و قسمت‌هایی از ویرجینیا و کارولینا هم انجام می‌شود.

شب یلدا در شعر

بسیاری از شعرا، یلدا را برای تشبیه و استعاره به کار برده‌اند. شب یلدا را به بلندی و سیاهی گیسوی معشوق و معشوق را به خورشید تشبیه کرده‌اند. برخی از شاعران هم یلدا را به سیاهی و ظلمت، و روز را به روشنی و امید پیوند می‌دهند. از میان شعرای فارسی زبان سعدی و حافظ بیشتر از دیگران از شب یلدا سخن گفته‌اند.

سعدی

سعدی در این باره می‌گوید:

«بر آی، ای صبح مشتاقان اگر هنگام روز آمد
که بگرفت این شب یلدا ملال از ماه و پروینم»

در جایی دیگر:

«هر که مجموع نباشد به تماشا نرود
یار با یار سفر کرده به تنها نرود
بادِ آسایش گیتی نزند بر دل ریش
صبح صادق ندمد تا شب یلدا نرود»

سعدی در غزلی دیگر شکایت می‌کند که برای عاشق شب‌های فراق مانند شب یلدا دراز است:

«شب فراق تو هر شب که هست یلدایی است
خلاص بخش خدایا! همه اسیران را»

و در مورد روی محبوبش گفته:

«روز رویش چو برانداخت نقاب شب زلف
گفتی از روز قیامت شب یلدا برخاست»

حافظ

«بر سر آنم که گرز دست بر آید
دست به کاری زخم که غصه سر آید
خلوت دل نیست جای صحبت اغیار
دیو چو بیرون رود فرشته در آید
صحبت حکام ظلمت شب یلداست
نور ز خورشید خواه بو که بر آید»

صائب تبریزی

«آه ما رعنا ترست از آه ماتم دیدگان
آنچنان کز جمله شبها شب یلدا یکی است»

قآنی

قآنی در قصیده‌ای به شماره ۳۱۰ در دیوانش؛ از زبان دختری به مشاور شاه که خواهان اوست به طنز می‌گوید:

«هنرت چیست جز این ریش که گویی به مثل

شب یلدا بود از بس که درازست و سیاه؟»

سلمان ساوجی

«ز شرح حال من، زلف تو طوماری است سر بسته

اگر خواهی خبر، بگشا، سر طومار سودا را

شب یلدا است هر تاری ز مویت، وین عجب کاری

که من روزی نمی‌بینم، خود این شب‌های یلدا را»

محتشم کاشانی

«شب یلدا ی غم را سحری پیدا نیست

گریه‌های سحرم را اثری پیدا نیست»

ناصر خسرو

ناصر خسرو قبادیانی، به زاهد و عابد ریاکار این گونه طعنه می‌زند:

«قندیل فروزی به شب قدر به مسجد

مسجد شده چون روز و دلت چون شب یلدا»

این مقاله در مورد شب یلدا به آخر رسید. پیشاپیش شب یلدا را به همه دستداران خورشید تبریک عرض می‌کنیم. شما چه رسوم و آدابی در شب یلدا دارید که در این مقاله از قلم افتاده است؟ آن را با ما و دیگران به اشتراک بگذارید.

منبع: [دیجی‌کالا مگ](#)

این مقاله در برنامه مایکروسافت ورد ۲۰۱۹ تهیه و تدوین شده است. به شما معلمان و دبیران پیشنهاد می‌کنیم برای آنکه بر تمام امکانات و ابزارهای ورد مسلط شوید در "دوره جامع مایکروسافت ورد" که اختصاصی برای معلمان ساخته شده است، شرکت کنید.

شرکت در دوره جامع ورد

آموزش جامع مایکروسافت ورد

طراحی سندها و آزمون‌های استاندارد و حرفه‌ای
برای معلمان و دبیران آموزش و پرورش

